ΕΤΟΣ Δ'. Ἐν Ἡρακλείῳ Κρήτης τῇ 4 Μαΐου 1914 ΑΡΙΘ. 176

ΠΟΙΜΗΝ

ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΟΝ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΝ ΚΗΡΥΓΜΑ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ

ΥΠΟ ΤΗΣ ΕΝ ΚΡΗΤΗι ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

ΔΑΠΑΝΗι ΤΩΝ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΑΚΩΝ ΤΑΜΕΙΩΝ ΚΡΗΤΗΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Η ΚΥΡΙΑΚΗ ΠΡΟΣΕΥΧΗ

ΟΜΙΛΙΑ Η'.

ΠΡΩΤΟΝ ΑΙΤΗΜΑ

«*Ἁγιασθήτω τὸ ὄνομά Σου*».

Τὸ πρῶτον αἴτημα τῆς Κυριακῆς Προσευχῆς, Χριστιανοί μου ἀγαπητοί, περικλείει νοήματα ὑψηλά, νοήματα θεῖα, εἰς τὰ ὁποῖα ὁ Χριστιανὸς εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ ἐμβαθύνῃ καὶ νὰ κατανοήσῃ. Ἐπειδὴ δὲ διὰ τῶν δύο προηγουμένων ὁμιλιῶν ἡμῶν δὲν ἐπιτυγχάνεται τοῦτο, διὰ τοῦτο ἀπεφασίσαμεν νὰ ἀναπτύξωμεν τὸ πρῶτον τοῦτο αἴτημα λεπτομερέστερον εἰς τὰς ἑπομένας ὁμιλίας.

«*Ἁγιασθήτω τὸ ὄνομά Σου*»

Μόνος ὁ Θεός, Χριστιανοί μου, εἶναι ἀπείρως μέγας, ἀπείρως τέλειος. Πάντα τὰ ἄλλα ὄντα εἶναι δημιουργήματα αὐτοῦ. Ἐποίησε δὲ τὰ πάντα πρὸς δόξαν ἑαυτοῦ. Οἱ ἄνθρωποι εἶναι δημιουργήματα προέχοντα τῶν ἄλλων· εἶναι οἱ θεράποντες τοῦ Θεοῦ, τὰ τέκνα αὐτοῦ. Τί λοιπὸν ὑπάρχει φυσικώτερον καὶ δικαιότερον τούτου τοῦ νὰ ἀπονέμωσι τῷ Θεῷ δόξαν καὶ πάντες ἐν γένει οἱ ἄνθρωποι καὶ εἷς ἕκαστος ἐξ αὐτῶν ἰδιαιτέρως; Ὅταν καθορῶμεν τὰ μεγαλεῖα τοῦ Θεοῦ, τὰς τελειότητας αὐτοῦ, τὰς ἀπείρους εὐεργεσίας, τὰς ὁποίας καθ' ἑκάστην ἐπιδαψιλεύει ἡμῖν, δὲν εἶναι

δίκαιον, δὲν εἶναι φυσικὸν αἱ πρῶται λέξεις ἃς θὰ ἐκφωνήσωμεν, αἱ πρῶται λέξεις ἃς ἡ εὐγνωμονοῦσα ἡμῶν ψυχὴ καὶ καρδία θὰ ἐξαγγείλῃ νὰ ἦναι αὐτὸ τοῦτο τὸ πρῶτον αἴτημα τῆς Κυριακῆς Προσευχῆς, «ἁγια-»σθήτω τὸ ὄνομά Σου;»

Διὰ τοῦ πρώτου τούτου αἰτήματος αἰτούμεθα παρὰ τοῦ Θεοῦ, ὅπως τὸ Πανάγιον αὐτοῦ Ὄνομα γένηται ἐν ἡμῖν καὶ ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ γνωστόν, ἁγιασθῇ, δοξασθῇ, εὐλογηθῇ. Αἰτούμεθα ὅπως πάντες οἱ ἄνθρωποι ἀγαπήσωσιν αὐτὸν καὶ λατρεύσωσιν αὐτῷ.

Γινώσκειν τὸν Θεόν, ἀγαπᾶν αὐτόν, λατρεύειν αὐτῷ, ἰδοὺ τὸ ἔργον καὶ τὸ καθῆκον παντὸς ἀνθρώπου. Διατί νὰ εἴμεθα ἀδιαλείπτως ἀπησχολημένοι μὲ ἀσχολίας ταπεινὰς καὶ ἀναξίας λόγου; Διατί νὰ κοπιῶμεν ἀνωφελῶς διώκοντες χιμαίρας; Ἂς ὑψώσωμεν τὰς καρδίας ἡμῶν καὶ τὰς διανοίας ἡμῶν εἰς τὰ ὕψη τῆς ἡμετέρας ἀξίας καὶ τοῦ προορισμοῦ ἡμῶν. Ἂς χωρῶμεν κατ' εὐθεῖαν πρὸς τὴν γνῶσιν τοῦ Θεοῦ, ὅστις εἶναι ἡ ἀλήθεια καὶ τὸ μόνον καλὸν καὶ ἀγαθὸν ὅπερ ὀφείλομεν νὰ ἐπιζητῶμεν καὶ κατακτῶμεν.

Ὁ Θεὸς εἶναι τὸ κατ' ἐξοχὴν *Ὄν*, τὸ πλήρωμα παντὸς ὄντος, τὸ ἀπείρως τέλειον. Εἰς τὸν Θεὸν μόνον προσήκει ἡ ἡμετέρα ἀγάπη, ἡ προσκύνησις, ἡ λατρεία. Τὸ γνωρίσαι τὸν Θεὸν ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ γνωρίσαι τὰ πάντα, διότι ὁ Θεὸς εἶναι τὸ πᾶν καὶ τὸ πᾶν ἐστιν ἐν αὐτῷ. Τὸ γνωρίσαι τὸν Θεὸν εἶναι τὸ ἄκρον ἄωτον τῆς εὐδαιμονίας τῆς ἡμετέρας ψυχῆς, διότι ὁ Θεὸς εἶναι ἡ ἀλήθεια. Γνωρίσαι τὸν Θεὸν ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ γνωρίσαι τὴν ἀλήθειαν μετὰ τῆς δυνατῆς ἀκριβείας καὶ τελειότητος. Τὸ ἀγνοεῖν τὸν Θεὸν εἶναι ταὐτὸ πρὸς τὸ ζῆν ἐν νυκτὶ αἰωνίᾳ, εἶναι θάνατος, εἶναι τὸ μηδέν.

Λοιπόν, τέκνα τοῦ Θεοῦ, τὰ ὁποῖα ἐπλάσθητε, ἵνα γνωρίσητε αὐτόν, σπεύσατε, ὑψωθῆτε ὑπεράνω τῶν σκοτεινῶν χωρῶν τῆς ὕλης. Ἡ ψυχὴ ὑμῶν ἔχει ἀνάγκην νὰ ἴδῃ τὸ φῶς, τὴν ἀλήθειαν, τὴν ζωήν. Ἡ ἀλήθεια, ἡ ζωὴ εἶναι ὁ Θεός. Δότε λοιπὸν εἰς τὴν ὑμετέραν ψυχὴν τὸν Θεόν· διότι οὗτος εἶναι ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος αὐτῆς, διότι ἡ ψυχὴ ὑμῶν δὲν δύναται νὰ ζήσῃ χωρὶς τὸν Θεόν.

Ὀφείλω νὰ γνωρίσω τὸν Θεόν· ἀλλὰ τίς θὰ μοὶ γνωρίσῃ τοῦτον; Ἐρωτῶ τοὺς οὐρανούς, τὴν φύσιν σύμπασαν, ἐμὲ αὐτόν. Καὶ ἰδοὺ ὅτι ἡ γνῶσις τοῦ Θεοῦ πανταχόθεν πηγάζει ἐν ἐμοί, καὶ μάλιστα καταπλημμυρεῖ με. Οἱ οὐρανοὶ διηγοῦνται ἐν τῇ ὑψηλῇ καὶ ὑπερόχῳ αὐτῶν γλώσσῃ τὴν δημιουργικὴν αὐτοῦ δύναμιν καὶ τὴν δόξαν αὐτοῦ. Ἡ γῆ κηρύττει τὴν παντοδυναμίαν αὐτοῦ, τὴν πανσοφίαν, τὴν ἀγαθότητα καὶ τὴν πατρικὴν αὐτοῦ πρόνοιαν. Ἡ φύσις ὁλόκληρος ὑμνολογεῖ τὸν ἑαυτῆς ποιητὴν τηροῦσα ἀπαρεγκλίτως τοὺς νόμους αὐτοῦ. Καθ' ἑκάστην ὁ ἥλιος παρουσιάζει εἰς ἡμᾶς τὸν ἀκτινοβόλον δίσκον αὐτοῦ, ὅστις οὐδὲν ἕτερον εἶναι, εἰμὴ ὠχρὰ ἀντανάκλασις τοῦ φωτὸς ἐκείνου ὅστις ἐδημιούργησεν αὐτόν. Τὸ ἄρωμα τῶν ἀνθέων καθ' ἑκάστην πρωΐαν κατευθύνεται πρὸς τὸν οὐρανὸν καὶ εἶναι τὸ θυμίαμα ὅπερ τὰ ὡραῖα ἀλλ' ἀσθενῆ ταῦτα πλάσματα ἐξαποστέλλουσι πρὸς τὸν δημιουργὸν αὐτῶν. Καθ' ἑκάστην οἱ ἐναέριοι ψάλται ἀναπέμπουσι πρὸς τὸν Θρόνον τοῦ Θεοῦ ἁρμονικώτατα τὰς γλυκείας αὐτῶν μελῳδίας. Τὰ πάντα καὶ ἄνθη καὶ ἔντομα καὶ πτηνὰ

καὶ αὐτὸς ὁ βασιλεὺς τῆς ἐρήμου διὰ τῆς μεγαλοπρεποῦς αὐτοῦ παραστάσεως καὶ τῶν ἐμποιούντων τρόμον βρυχηθμῶν αὐτοῦ αἰτοῦνται καθ' ἑκάστην τὴν ἑαυτῶν τροφὴν παρὰ τοῦ παναγάθου Θεοῦ. Ὁ δὲ πανάγαθος χορηγεῖ αὐτοῖς τὸ αἰτούμενον.

Ζητοῦμεν τὸν Θεὸν πολὺ μακρὰν ἀφ' ἡμῶν, ἐνῷ εἶναι ἐγγύτατα εἰς ἡμᾶς. «*Ὁ Θεὸς ἐν ἡμῖν ἐστιν*». Ὁ Θεὸς ἐν ἡμῖν εὑρίσκεται ἐν τῷ ἰδίῳ αὐτοῦ Ναῷ. «*Ὑμεῖς ναὸς Θεοῦ ἐστε*». Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος λέγει· «*ἐν αὐτῷ ζῶμεν καὶ κινούμεθα καὶ ἐσμέν*».

Ζῶμεν ἐν τῷ Θεῷ καὶ ἑπομένως παρ' Αὐτοῦ ἔχομεν τὴν κίνησιν καὶ τὴν ζωήν. Εἶναι ὁ ζῶν δημιουργὸς καὶ πλάστης ἡμῶν. Ὁ Θεὸς δὲν δύναται νὰ ἀποχωρισθῇ τοῦ πλάσματος αὐτοῦ, ὅπερ παρ' αὐτοῦ ἔχει τὴν ζωήν. Εὑρίσκεται ἀείποτε ἐγρηγορῶν ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ δικαίου, ἵνα κανονίζῃ τὰς κινήσεις αὐτῆς. Εὑρίσκεται βαθύτατα ὑπνώττων ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ ἀπίστου καὶ ἁμαρτωλοῦ, καὶ ὅταν οὗτος ἐν στιγμῇ κινδύνου ἀναφωνεῖ. Θεέ μου, Θεέ μου, βοήθησόν μοι, τότε ἀμέσως ἐγείρεται ἵνα εἴπῃ αὐτῷ. Ἰδοὺ ἐγώ.

Ὁ Θεός ἐστιν ἐν ἐμοί· αὐτὸς μόνος μοὶ ἐξηγεῖ τὴν ἀρχὴν καὶ τὸ τέλος μου. Ἡ κραυγὴ τῆς συνειδήσεώς μου, ἥτις μοι λέγει. Τοῦτο εἶναι ἀγαθόν, τοῦτο εἶναι δίκαιον, ἡ φωνὴ αὕτη οὐδὲν ἕτερον εἶναι εἰμὴ ἡ ἠχὼ τοῦ δικαίου Θεοῦ τοῦ ἐνοικοῦντος ἐν τῇ ψυχῇ μου.

Λοιπὸν ἡ γνῶσις τοῦ Θεοῦ εἶναι ἡ μόνη ἀληθὴς καὶ σοβαρὰ ἐπιστήμη, ἐν ᾗ περικλείονται ὅλαι αἱ ἄλλαι ἐπιστῆμαι. Ἡ γνῶσις τοῦ Θεοῦ εἶναι ἡ μόνη ἥτις ἐπιδαψιλεύει τὴν ἀληθῆ καὶ ἀτελεύτητον μακαριότητα εἰς τοὺς Ἁγίους ἐν οὐρανῷ, οἵτινες πρὸς ἀπόκτησιν τῆς θείας ταύτης γνώσεως ὑπέβαλον ἑαυτοὺς κατὰ τὸν ἐπὶ γῆς βίον εἰς τὰς ὑψίστας τῶν θυσιῶν. Τὴν γνῶσιν ταύτην τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν τελειοτήτων αὐτοῦ αἰτούμεθα καὶ ἡμεῖς παρὰ τοῦ ἐπουρανίου ἡμῶν Πατρὸς διὰ τοῦ πρώτου αἰτήματος τῆς Κυριακῆς προσευχῆς. «*Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς,* » *ἁγιασθήτω τὸ ὄνομά Σου*». Γένοιτο.

ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΑΙ ΟΜΙΛΙΑΙ

ΟΜΙΛΙΑ ΝΓ΄.

ΤΟ ΜΥΣΤΗΡΙΟΝ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΑΣ

ΙΓ΄. ΟΙ ΙΕΡΟΙ ΚΑΝΟΝΕΣ ΠΕΡΙ ΜΕΤΑΔΟΣΕΩΣ Ἢ ΑΡΝΗΣΕΩΣ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΕΙΣ ΕΚΤΑΚΤΟΥΣ ΠΕΡΙΣΤΑΣΕΙΣ

«*Τοῖς τὴν ἱερατικὴν λαχοῦσαν ἀξίαν μαρτύριά τε » καὶ κατορθώματα αἱ τῶν κανονικῶν διατάξεών » εἰσιν ὑποτυπώσεις*». *(1 κανὼν Ζ΄ Οἰκουμ. Συν.)*

Ἀγαπητοὶ ἀδελφοί.—Ἡ ἁγία ἡμῶν Ἐκκλησία ἀποτελεῖ ἕνα ἔμψυχον ὀργανισμόν, τὸν ὁποῖον διέπουν ἰδιαίτεροι νόμοι, κανόνες ὀνομαζό-

μενοι, τοὺς ὁποίους ἔδωκεν εἰς αὐτὴν ὁ ἅγιος Θεὸς διὰ τῶν θεοπνεύστων Πατέρων καὶ Διδασκάλων. Ἡ ἄγνοια δὲ καὶ ἡ παραβίασις τῶν θείων καὶ ἱερῶν τούτων Κανόνων θὰ εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν ἀνατροπὴν τῆς σωτηρίου τάξεως καὶ τοῦ προορισμοῦ τῆς Ἐκκλησίας. Διὰ τοῦτο ἡ γνῶσις αὐτῶν καὶ ὁ σεβασμὸς εἶναι ἀπαραίτητον καθῆκον τόσον ὡς πρὸς τοὺς Κληρικοὺς ὅσον καὶ ὡς πρὸς τοὺς λαϊκούς. Ὡς πρὸς τοὺς πρώτους, διότι οἱ Κληρικοὶ εἶναι οἱ ἐφαρμοσταὶ καὶ διδάσκαλοι αὐτῶν, ὡς πρὸς τοὺς δευτέρους, διότι καὶ οἱ λαϊκοὶ ὀφείλουν νὰ γνωρίζουν πότε πράττουν σύμφωνα καὶ πότε ἐναντίον τῶν θείων καὶ ἱερῶν διατάξεων τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ ἑβδόμη Οἰκουμενικὴ Σύνοδος διὰ τοῦ πρώτου αὐτῆς Κανόνος, τὸν ὁποῖον ἐπροτάξαμεν εἰς τὴν σημερινὴν Ὁμιλίαν, ἐτόνισε τὴν μεγίστην σημασίαν, τὴν ὁποίαν ἔχει ἡ σπουδὴ καὶ ἡ γνῶσις τῶν ἱερῶν Κανόνων ὡς πρὸς τοὺς ἱερωμένους ἰδιαιτέρως· διὸ καὶ ὠνόμασε τοὺς Κανόνας *μαρτύρια* καὶ *κατορθώματα*. «Τοῖς τὴν ἱερατικήν, λέγει, λαχοῦσιν ἀξίαν (ἤτοι » τοῖς ἱερωμένοις) μαρτύριά τε καὶ κατορθώματα αἱ τῶν κανονικῶν διατά- » ξεών εἰσιν ὑποτυπώσεις». Τὸ πῶς δηλαδὴ ὀφείλουν οἱ Κληρικοὶ νὰ ζῶσιν οἱ ἴδιοι ὡς τὸ ἅλας τῆς γῆς καὶ ὡς λύχνος ἐπὶ τοῦ λυχνοστάτου καὶ ὡς ἡ πόλις ἡ ἐπάνω ὄρους κειμένη, καὶ τὸ πῶς ὀφείλουν νὰ ὁδηγοῦν τὰ πνευματικά των τέκνα εἰς τὸ νὰ διάγουν εὐσεβῶς καὶ θεαρέστως, τὸ πῶς τέλος χρεωστοῦν νὰ ἐνεργοῦν καταλλήλως κατὰ τὴν διαχείρισιν τῶν ἱερῶν Μυστηρίων, τῶν ὁποίων εἶναι οἱ Οἰκονόμοι, ὅλα, λέγει, ταῦτα τὰ μαρτυροῦν, τὰ φανερόνουν, τὰ γνωρίζουν εἰς τοὺς Κληρικοὺς οἱ ἱεροὶ Κανόνες τῆς Ἐκκλησίας, τοὺς ὁποίους λοιπὸν ὀφείλουν οὗτοι νὰ γνωρίζουν καλῶς διὰ νὰ δύνανται νὰ κατορθώνουν πληρέστερον τὰ ἱερατικά των καθήκοντα. Καί,—ἂν ἠθέλαμεν ὑποθέσει ὅτι ὑπάρχει ὡς πρὸς τοῦτο ἀμφιβολία τις,—πρὸς ἀπόδειξιν περισσοτέραν, δὲν τὸ θεωρῶ ἄσχετον πρὸς τὸν σκοπὸν τῶν ὁμιλιῶν τούτων νὰ ἀναφέρω ἐδῶ μερικὰς ἐκτάκτους περιστάσεις, εἰς τὰς ὁποίας, προσκαλούμενος ὁ ἱερεὺς νὰ μεταδώσῃ τὰ Ἄχραντα Μυστήρια, θὰ εὑρίσκετο εἰς ἀπορίαν τί νὰ πράξῃ, ἂν δὲν εἶχεν ὡς ὁδηγὸν τὰς σχετικὰς κανονικὰς διατάξεις. Ἡ ἀνάλυσις τῶν κανονικῶν τούτων διατάξεων, ἡ ὁποία θὰ ἀποτελέσῃ τὸ σημερινόν μας θέμα, δὲν εἶναί τι ἀδιάφορον καὶ ὡς πρὸς τοὺς λοιποὺς Χριστιανούς.

Τῶν ἀχράντων Μυστηρίων ὀφείλει νὰ μεταλαμβάνῃ ὁ πιστὸς καὶ εὐλαβὴς Χριστιανὸς ὄχι μόνον ἐφ᾽ ὅσον εἶναι εὔρωστος καὶ ὑγιής, ἀλλὰ καὶ ὅταν εἶναι ἀσθενής, καὶ δὴ ἐὰν ἡ ἀσθένειά του εἶναι σοβαρά, ὥστε νὰ ὑπάρχῃ κίνδυνος τερματισμοῦ τοῦ παρόντος βίου. Διότι πρέπει νὰ γνωρίζῃ ὁ Χριστιανός, ὅτι ἡ Ἁγία Μετάληψις, καθὼς εἶναι ἡ πνευματικὴ τροφή, ἡ τρέφουσα καὶ ζωογονοῦσα ἠθικῶς καὶ πνευματικῶς τὸν ὑγιᾶ Χριστιανόν, εἶναι συγχρόνως διὰ τοὺς ἑτοιμοθανάτους ἄριστον *ἐφόδιον* διὰ τὸ μακρὸν ἐκεῖνο ταξείδιον τοῦ θανάτου. Τούτου ἕνεκα ἡ Ἐκκλησία, φιλανθρώπως φερομένη, ἐπιτρέπει τὴν μετάδοσιν τῶν Ἀχράντων Μυστηρίων καὶ εἰς αὐτοὺς ἔτι τοὺς ὑπὸ κανόνα διατελοῦντας Χριστιανούς, οἵτινες κινδυνεύουν νὰ ἀποθάνουν, ἐφ᾽ ὅσον οὗτοι ἐκφράσουν τὴν εὐλαβῆ ταύτην ἐπιθυμίαν. «Ἐάν τις τῶν Χριστιανῶν, ἀποφαίνεται εἰς τὸν 5ον » αὐτοῦ Κανόνα ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Νύσσης, ἐάν τις τῶν μετανοούντων » Χριστιανῶν πρὸ τοῦ νὰ λήξῃ ὁ χρόνος τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ αὐτοῦ ἐπι-

» τιμίου κινδυνεύῃ νὰ ἀπέλθῃ ἐκ τοῦ βίου τούτου, ἡ φιλανθρωπία τῶν » Πατέρων ἐπιτρέπει νὰ μεταλάβῃ οὗτος τῶν Ἁγιασμάτων, ἤτοι τῶν » Ἀχράντων Μυστηρίων, διὰ νὰ μὴ ἀποσταλῇ ἐστερημένος «τοῦ ἐφοδίου » πρὸς τὴν ἐσχάτην ἐκείνην καὶ μακρὰν ἀποδημίαν» τοῦ θανάτου. Παρόμοια διαλαμβάνει καὶ ὁ 13ος κανὼν τῆς Α.´ Οἰκουμενικῆς Συνόδου. «Περὶ τῶν ἐξοδευόντων, λέγει, ἤτοι περὶ τῶν ἑτοιμοθανάτων ὁ παλαιὸς » καὶ κανονικὸς νόμος φυλαχθήσεται καὶ νῦν, ὥστε εἴ τις ἐξοδεύει, τ. ἔ. » κινδυνεύει νὰ ἐκπνεύσῃ, τοῦ τελευταίου καὶ ἀναγκαιοτάτου ἐφοδίου μὴ » ἀποστερεῖσθαι», νὰ μὴ στερῆται δηλαδὴ τῆς Ἁγίας Μεταλήψεως. «Καθόλου δέ», ἐξακολουθεῖ ὁ ἴδιος κανών, «καὶ περὶ παντὸς οὑτινοσοῦν » ἐξοδεύοντος (ἤτοι περὶ οἱουδήποτε σοβαρῶς ἀσθενοῦντος), αἰτοῦντος » μετασχεῖν Εὐχαριστίας, (ὅταν ζητῇ νὰ μεταλάβῃ), ὁ Ἐπίσκοπος μετὰ » δοκιμασίας μεταδιδότω τῆς προσφορᾶς». Ὁ Ἐπίσκοπος, ἢ καὶ ὁ ἱερεὺς ἐφημέριος, ἀφοῦ ἀκούσῃ τὴν ἐξομολόγησιν καὶ τὴν ἔκφρασιν τοῦ εὐσεβοῦς πόθου τοῦ ἀσθενοῦς, δύναται νὰ τοῦ μεταδώσῃ τὴν Ἁγίαν Προσφοράν.

Δυστυχῶς ὅμως τί συμβαίνει πολλάκις, καὶ δὴ εἰς τοὺς σημερινοὺς χρόνους τῆς θρησκευτικῆς ψυχρότητος καὶ ἀμελείας τῶν Χριστιανῶν; Πολλοὶ ἐξ αὐτῶν, ἂν καὶ ἀσθενοῦν βαρέως, δὲν φροντίζουν ἐν τούτοις νὰ προσκληθῇ ὁ ἱερεύς, ὅστις νὰ τὸν ἐφοδιάσῃ ἐγκαίρως μὲ τὸ τελευταῖον καὶ ἀναγκαιότατον ἐφόδιον τοῦ διὰ τὴν ἄνω Ἱερουσαλὴμ ταξειδίου. Ἀλλ' ἀναβάλλουν, ἀναβάλλουν ἕως ὅτου παραδώσουν τὸ πνεῦμα ἄνευ εὐχελαίου, ἀνεξομολόγητοι, ἀμεταλάβωτοι. Καὶ ἀναλαμβάνουν τοιουτοτρόπως τὴν ἐσχάτην ἐκείνην καὶ μακρὰν ἀποδημίαν τοῦ θανάτου, *κενοί*, γυμνοὶ τοῦ ἐφοδίου τῆς Ἁγίας Μεταλήψεως.

Δυστυχῶς ἀκόμη, ὅτι καὶ οἱ συγγενεῖς τοῦ ἀσθενοῦς δὲν ἐκτελοῦν ἀπέναντι αὐτοῦ τὸ χριστιανικόν των καθῆκον, τὸ ὁποῖον θὰ ἦτο καὶ ψυχικὴ ὠφέλεια τοῦ προσφιλοῦς των προσώπου, καὶ ἰδική των παρηγορία. Πῶς δηλαδὴ σκέπτονται πολλοὶ ἐξ αὐτῶν καὶ τί πράττουν; Νομίζουν, ὅτι ὀφείλουν νὰ πείσουν τοὺς ἑαυτούς των, ὅτι δὲν πρόκειται περὶ θανατηφόρου ἀσθενείας τοῦ ἀνθρώπου των. Ὑποθέτουν ἀκόμη, ὅτι θὰ ἐφόβιζαν ἐπικινδύνως τὸν ἀσθενῆ, καὶ θὰ συνετέλουν ἀκουσίως των εἰς τὸ νὰ ἐπισπευσθῇ τὸ τέλος, ἐὰν προδιαθέσουν καταλλήλως τὸν ἀσθενῆ των, ἵνα ζητήσῃ μόνος του ἢ νὰ δεχθῇ τὴν προσφερομένην ἁγίαν Μετάληψιν, ὅταν ἀκόμη ἔχῃ σώας καὶ ἀκεραίας τὰς αἰσθήσεις αὐτοῦ. Καὶ ὄχι μόνον τοῦτο δὲν κάμνουν οἱ εὐλογημένοι οὗτοι Χριστιανοί, ἀλλὰ καὶ παραγγέλλουν εἰς τοὺς ἐπισκέπτας τοῦ ἀσθενοῦς νὰ ἀπέχουν ἀπὸ τοῦ νὰ ὁμιλήσουν πρὸς αὐτὸν μὲ τοιοῦτον τρόπον, τὸν ὁποῖον οὗτος θὰ ἠδύνατο νὰ ἐξηγήσῃ ὡς προμήνυμα τοῦ ἐπικειμένου θανάτου. Ἄλλως τε συμβαίνει ἐνίοτε καὶ τοῦτο νὰ ἔχουν δηλαδὴ οἱ περὶ τὸν ἀσθενῆ τὴν διαβεβαίωσιν τῶν θεραπόντων ἰατρῶν, ὅτι δὲν πρόκειται περὶ ἀσθενείας πρὸς θάνατον. Διότι καὶ οἱ ἰατροὶ δύνανται νὰ ἀπατηθοῦν εἰς τὴν πρόβλεψίν των, ἢ νομίζουν ὅτι ὀφείλουν νὰ ἀποκρύψουν τὴν ἀλήθειαν, τῆς ὁποίας ἡ ἔγκαιρος προειδοποίησις θὰ ἠδύνατο ἴσως νὰ προκαλέσῃ τὴν ἀποθάρρυνσιν εἰς τοὺς οἰκείους. Καὶ τοιουτοτρόπως πέριξ τοῦ ἀσθενοῦς καὶ τῶν συγγενῶν αὐτοῦ σχηματίζεται ἓν ἀπατηλὸν περιβάλλον εἰς βάρος τοῦ νοσοῦντος, περιβάλ-

λον αὐταπάτης, σκοπίμου ψεύδους, ψευδοῦς ἐνθαρρύνσεως, ἀδίκου φόβου· μὲ ἄλλας λέξεις δημιουργεῖται περὶ τὸν ἀσθενῆ μία ἀτμόσφαιρα ἀπὸ τοιαύτας σκέψεις καὶ αἰσθήματα, τὰ ὁποῖα δὲν ἔχουν κάμμίαν σχέσιν μὲ τὰ διδάγματα τῆς Θρησκείας μας. Τὸ δὲ ἀποτέλεσμα εἰς τὰς περιστάσεις ταύτας ποῖον εἶναι ; Ἢ ἀποθνήσκει ὁ ἀσθενὴς χωρὶς οὔτε ὁ ἴδιος οὔτε οἱ περὶ αὐτὸν νὰ σκεφθοῦν καὶ νὰ φροντίσουν ἐγκαίρως περὶ ἐκπληρώσεως τοῦ τελευταίου καὶ ἀναγκαιοτάτου καθήκοντός των. Ἤ, τὸ πολὺ πολύ, τὴν τελευταίαν στιγμὴν προσκαλεῖται μὲ μεγάλην σπουδὴν ὁ ἱερεὺς μὲ τὴν Ἁγίαν Μετάληψιν, ὅταν πλέον ἴσως εἶναι ἀργά· διότι, ἕως ὅτου φθάσῃ ὁ ἱερεύς, ὁ ἀσθενὴς ἢ ἔχει ἤδη ἐκπνεύσει ἢ ψυχορραγεῖ καὶ εἶναι ἀναίσθητος, μὴ ὢν μήτε ζωντανὸς μήτε ἀποθαμένος. Ἐν τοιαύτῃ δὲ περιπτώσει τί ὀφείλει νὰ πράξῃ ὁ ἱερεύς; διότι περὶ τούτου κυρίως ὁ λόγος ἐδῶ. Τὴν ἀπάντησιν μᾶς δίδει ὁ 83ος κανὼν τῆς ἕκτης Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ὅστις ρητῶς ἀπαγορεύει τὴν μετάδοσιν τῆς Ἁγίας Εὐχαριστίας εἰς τοὺς νεκρούς. «Μηδείς, λέγει, τοῖς σώμασι τῶν τελευτησάντων » τῆς Εὐχαριστίας μεταδιδότω· γέγραπται γάρ, λάβετε, φάγετε· τὰ δὲ τῶν » νεκρῶν σώματα, οὐδὲ λαβεῖν δύνανται, οὐδὲ φαγεῖν». Ὅταν, λέγει, ὁ Κύριος ἡμῶν παρέδιδε τὸ μυστήριον τῆς Εὐχαριστίας εἰς τοὺς ἱεροὺς Ἀποστόλους, καὶ δι' αὐτῶν εἰς ὅλους τοὺς πιστοὺς εἶπε, λάβετε, φάγετε· τὰ σώματα ὅμως τῶν νεκρῶν, οὔτε νὰ λάβουν δύνανται, οὔτε νὰ φάγουν· ἑπομένως δὲν πρέπει κἀνεὶς ἐκ τῶν ἱερέων νὰ μεταδίδῃ τοὺς νεκρούς· ἡ ἁγία Κοινωνία προωρίσθη ὑπὸ τοῦ θείου αὐτῆς Δωρητοῦ διὰ τοὺς ζῶντας καὶ ἀναπνέοντας ἀκόμη. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος εἰς ποίους, ἐρωτᾷ τοὺς ἀκροατάς του, εἰς ποίους ἔλεγεν ὁ Ἰησοῦς «ἐὰν μὴ φάγητέ » μου τὴν σάρκα, καὶ πίητέ μου τὸ αἷμα οὐκ ἔχετε ζωὴν ἐν ἑαυτοῖς ;» τοῖς ζῶσιν ἢ τοῖς τετελευτηκόσιν, εἰς τοὺς ζωντανοὺς ἢ εἰς τοὺς ἀποθανόντας, εἰπέ μοι ; «Ἤρεσεν, ἀποφαίνεται καὶ ἡ ἐν Καρθαγένῃ Τοπικὴ Σύνοδος, » ἤρεσεν, ἵνα τοῖς σώμασι τῶν τελευτώντων Εὐχαριστία μὴ δοθῇ».

Καὶ ὡς πρὸς τοὺς νεκροὺς μὲν ταῦτα ὁρίζουν οἱ ἱεροὶ Κανόνες καὶ διδάσκουν οἱ Πατέρες· ἀπαγορεύουν ρητῶς τὴν μετάδοσιν τῆς Εὐχαριστίας εἰς τὰ σώματα τῶν τεθνεώτων. Ἀλλ' ὁ ἀσθενής, χάριν τοῦ ὁποίου προσκαλεῖται ὁ ἱερεύς, ἀναπνέει ἀκόμη, οὔτε ὅμως αἰσθάνεται πλέον οὔτε δύναται εὐκόλως νὰ λάβῃ τίποτε νὰ φάγῃ ἢ νὰ πίῃ, ἐπὶ πλέον δὲ καὶ πτύει πᾶν τὸ εἰσαγόμενον εἰς τὸ στόμα του· ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει τί δέον γενέσθαι ; Ὁδηγίαν εἰδικὴν ἐπὶ τοῦ προκειμένου δὲν μᾶς δίδουν οἱ ἱεροὶ Κανόνες· μᾶς ἀφίνουν μόνοι μας νὰ καταλάβωμεν, ὅτι ἀφοῦ εἰς τοὺς νεκροὺς ἀπαγορεύεται ἡ μετάδοσις τῆς Εὐχαριστίας ἕνεκα τῆς ἀναισθησίας αὐτῶν, δὲν πρέπει νὰ ἐπιμένῃ τις νὰ μεταδοθῇ ὁ μόλις ἀναπνέων. Διότι ἂν διατηρεῖ ἀκόμη οὗτος σημεῖά τινα τῶν αἰσθήσεών του, τὰς μεταχειρίζεται, ἔστω ἴσως καὶ ἀσυναισθήτως, πρὸς ἀπόκρουσιν τῆς Ἁγίας Μεταλήψεως. Ἐν τούτοις, κατὰ τὴν γνώμην Μητροπολίτου τινὸς Κρήτης, τοῦ Ἠλία, ὅταν ὁ ἱερεὺς εὑρεθῇ ἐνώπιον τοιούτου περιστατικοῦ, ὀφείλει οὗτος μετὰ προσοχῆς νὰ σφραγίζῃ τὰ χείλη καὶ τὴν γλῶσσαν τοῦ ψυχορραγοῦντος μὲ τὴν ἐπαφὴν καὶ ἐπίσταξιν τῶν ἀχράντων Μυστηρίων. Εἶναι δὲ γνωστόν, ὅτι προκειμένου περὶ Χριστιανοῦ κινδυνεύοντος νὰ ἀποθάνῃ, δὲν ἀποτελεῖ κώλυμα δι' αὐτόν, ἐὰν ἐπιθυμῇ, ὡς ὀφείλει, νὰ

κοινωνήση τῶν Ἀχράντων Μυστηρίων, τὸ ὅτι ἔχει φάγει προηγουμένως ὅ,τι δήποτε τυχὸν ἀπῄτει ἡ σωματική του ἀσθένεια. Ἡ ἐκκλησιαστικὴ αὕτη πρᾶξις στηρίζεται ἐπὶ τοῦ 9ου κανόνος τοῦ ἐν Ἁγίοις Πατρὸς ἡμῶν Νικηφόρου Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως τοῦ Ὁμολογητοῦ· «πρέ-» πει, λέγει, νὰ μεταλαμβάνῃ ὁ ἱερεὺς ἐκεῖνον, ὅστις κινδυνεύει εἰς θάνα-» τον καὶ ἀφοῦ ἔφαγεν». Ἐπίσης δὲν ἐμποδίζεται νὰ μεταλάβῃ καὶ ὁ ὑγιὴς ἐκεῖνος Χριστιανός, ὅστις τυχὸν ἐνῷ προητοιμάζετο νὰ προσέλθῃ εἰς τὴν ἁγίαν Κοινωνίαν, ἀπέχων πρὸς τοῦτο ἀπὸ πᾶσαν τροφὴν καὶ πόσιν, κατέπιε νερὸν χωρὶς νὰ τὸ θέλῃ, ὅταν ἔνιπτε τὸ στόμα του. Τὴν ἄδειαν ταύτην ἐχορήγησεν ὁ Τιμόθεος ὁ ἁγιώτατος ἀρχιεπίσκοπος Ἀλεξανδρείας, ὅστις ἤκμασεν εἰς τὴν ἐποχὴν τῆς πρώτης Οἰκουμενικῆς Συνόδου. Ἠρωτήθη οὗτος «ἐάν τις νηστεύων ἐπὶ τῷ κοινωνῆσαι, νιπτόμενος τὸ στόμα,.. κατέπιεν ὕδωρ μὴ θέλων, ὀφείλει κοινωνῆσαι;» Ἀπεκρίθη δὲ ὡς ἑξῆς. «Ναί. Ἐπεί (ἐπειδὴ) εὑρὼν ὁ σατανᾶς ἀφορμὴν τοῦ κωλύειν (ἐμποδί-» ζειν) αὐτὸν τῆς Κοινωνίας, συχνότερον τοῦτο ποιήσει».

Καὶ ἐπειδὴ ὁ λόγος ἐδῶ περὶ νηστείας ἐν σχέσει μὲ τὴν Ἁγίαν Μετάληψιν, τὸ σήμερον ἐπικρατοῦν ἔθιμον τοῦ νὰ νηστεύωσιν οἱ Χριστιανοί, ὁσάκις πρόκειται νὰ κοινωνήσουν τῶν Ἀχράντων Μυστηρίων, ἀπέχοντες ὄχι μόνον ἀπὸ κρέας καὶ ὀψάρια, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ἔλαιον ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας πρὸ τῆς ἁγίας Κοινωνίας, δέον νὰ διατηρῆται ὡς εὐλαβές. Ἀλλὰ τοῦτο καὶ μόνον δὲν ἀρκεῖ διὰ τὸν Χριστιανὸν ὡς μέσον προπαρασκευαστικὸν διὰ τὸ ἁγιώτατον Μυστήριον, καθὼς τὸ ὑποθέτουν πολλοὶ ἀμαθεῖς πνευματικοί, οἱ ὁποῖοι ὡς μοναδικὸν προσὸν ζητοῦν ἀπὸ τοὺς ἐξομολογουμένους τὴν νηστείαν, τὴν ὁποίαν διὰ τοῦτο καὶ οἱ Χριστιανοὶ ἐκλαμβάνουν κακῶς ὡς τὴν μόνην τάχα ἀπαιτουμένην ἐκ μέρους αὐτῶν ἀρετήν. Τὸ ἔθιμον τῆς τριημέρου νηστείας τοῦ ἐλαίου διεγείρει τὸ θρησκευτικὸν αἴσθημα τοῦ Χριστιανοῦ, καὶ τὸν προκαλεῖ νὰ συναισθανθῇ τὴν ἠθικήν του κατάστασιν, καὶ τοῦ ἐνθυμίζει τὴν ἁγιότητα τοῦ Μυστηρίου, καὶ τὸν καθιστᾷ τέλος ταπεινοφρονέστερον. Ἄλλως τε σήμερον οἱ Χριστιανοί, ὅσοι ἐξ αὐτῶν προσέρχονται εἰς τὴν Ἁγίαν Μετάληψιν, πράττουσι τοῦτο συνήθως, ὄχι καθὼς ἄλλοτε εἰς ἀρχαιοτέρας ἐποχὰς κατὰ πᾶσαν Κυριακήν, ἀλλὰ κατὰ τὰς ἡμέρας τῶν καθιερωμένων νηστειῶν, ὁπότε χρεωστεῖ νὰ νηστεύῃ ὄχι μόνον ὁ κοινωνῶν, ἀλλὰ καὶ ὁ μὴ μεταλαμβάνων. Θὰ ἦτο δὲ ἀληθινὰ μεγάλη τῶν Χριστιανῶν ἐκείνων ἡ ἀλαζονία, οἱ ὁποῖοι, ἐνῷ, δόξα τῷ Θεῷ, ἔχουν πλήρη τὴν ὑγείαν, θὰ ἀπῄτουν χάριν τόσου σπουδαίου θρησκευτικοῦ καθήκοντος, ὁποῖον εἶναι ἡ Ἁγία Μετάληψις, νὰ μὴ περιορίζουν εὐχαρίστως καὶ οἰκειοθελῶς τὴν ὄρεξίν των διὰ τόσον ὀλίγας ἡμέρας, ἀλλὰ νὰ τρώγουν καὶ νὰ πίνουν ἄνευ περιορισμοῦ τινος μέχρι τῆς ὥρας τῆς Ἁγίας Μεταλήψεως, λησμονοῦντες τὸ τοῦ ἀποστόλου Παύλου, ὅτι «πᾶς ὁ ἀγωνιζόμενος πάντα ἐγκρατεύεται», ὅτι δηλαδὴ ὁ ἀγωνιζόμενος διὰ νὰ λάβῃ τὸν στέφανον τῆς νίκης, τὸ βραβεῖον τῆς ψυχικῆς σωτηρίας ὀφείλει ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν νὰ ὑποβάλλῃ τὸν ἑαυτόν του εἰς τοὺς κανόνας τῆς σωματικῆς ἐγκρατείας.

Ἀλλ' ἐὰν ὡς πρὸς τὴν νηστείαν, νοουμένην ὡς τριήμερον ἀποχὴν ἀπὸ τὴν χρῆσιν φαγητῶν παρεσκευασμένων μὲ ἔλαιον πρὸ τῆς ἡμέρας τῆς Ἁγίας Κοινωνίας, οἱ ἱεροὶ Κανόνες δὲν διαλαμβάνουν ἰδιαιτέρως,

ορίζοντες μόνον γενικῶς τὴν ἀνάγκην τῆς νηστείας κατὰ τὰς ἁγίας Τεσσαρακοστὰς καὶ κατὰ τὴν Τετάρτην καὶ Παρασκευὴν τῆς ἑβδομάδος δι' ὅλους τοὺς Χριστιανούς, ρητῶς ὅμως συνιστοῦν οἱ ἱεροὶ οὗτοι κανόνες τὴν σαρκικὴν ἐγκράτειαν, ὡς ἀναγκαίαν προπαρασκευὴν διὰ τὴν τέλεσιν τοῦ θείου Μυστηρίου διὰ τὴν Μετάληψιν αὐτοῦ. Διότι ἂν ὁ Θεὸς παρήγγειλεν εἰς τοὺς Ἑβραίους διὰ τοῦ Μωϋσέως, διὰ νὰ γίνουν ἕτοιμοι νὰ δεχθοῦν τὸν Δεκάλογον, «τρεῖς ἡμέρας μὴ προσελθεῖν γυναικί». Ἂν προσέτι ὁ Ἀβιμέλεχ, ὁ Ἀρχιερεὺς τῶν Ἰσραηλιτῶν, διὰ νὰ δώσῃ εἰς τὸν Δαβὶδ καὶ εἰς τοὺς ἄνδρας αὐτοῦ τοὺς λεγομένους ἄρτους τῆς προθέσεως, ἠρώτησεν ἂν εἶναι καθαροὶ ἀπὸ γυναικός, καὶ τότε μόνον τοὺς παρέδωκεν εἰς αὐτούς, ὅταν ὁ Δαβὶδ ἀπεκρίθη καὶ εἶπεν· ἀλλὰ ἀπὸ γυναικὸς » ἀπεσχήμεθα χθὲς καὶ τρίτην ἡμέραν». Ἂν, λέγω, διὰ τὰ ἱερὰ τῆς Π. Δ. ἀπῃτεῖτο τόση ἐγκράτεια, πόσῳ περισσότερον ἔπρεπε νὰ ζητηθῇ τοιαύτη ἐκ μέρους τῶν ἱερέων καὶ τῶν ὀπαδῶν τῆς Κ. Δ., οἵτινες διὰ τῆς Ἁγίας Εὐχαριστίας, ἀποδέχονται ὄχι τοὺς ἄρτους τῆς προθέσεως, οὐδὲ τὸν παλαιὸν νόμον, ἀλλ' αὐτὸν τὸν Ἅγιον Ἄρτον, καὶ αὐτὸν τὸν Θεῖον Νομοθέτην; Διὰ τοῦτο ἰδοὺ τί ἀποφαίνεται περὶ τοῦ ζητήματος τούτου ἡ ἕκτη Οἰκουμενικὴ Σύνοδος διὰ τοῦ 13ου κανόνος αὐτῆς. «Πρέπει, λέγει, » οἱ προσεδρεύοντες, ἤτοι οἱ ἔχοντες τὴν ὑπηρεσίαν αὐτῶν ἐντὸς τοῦ θυσια- » στηρίου νὰ εἶναι καθ' ὅλα ἐγκρατεῖς ἐν καιρῷ τῆς μεταχειρήσεως τῶν » ἁγίων», ἐν καιρῷ δηλαδὴ τῆς ἱερουργίας τοῦ ἁγιωτάτου Μυστηρίου τῆς Εὐχαριστίας, «ὅπως δυνηθῶσιν, ὃ παρὰ τοῦ Θεοῦ ἁπλῶς αἰτοῦσιν, ἐπι- » τυχεῖν». Καὶ ταῦτα μὲν ἀναφέρονται κυρίως εἰς τοὺς ἐγγάμους Κληρικούς, ἀλλὰ κατ' ἀναλογίαν δύνανται νὰ ἐφαρμοσθοῦν καὶ πρὸς τοὺς λαϊκοὺς συζύγους, οἵτινες ἐπὶ πλέον ἔχουν καὶ τοῦ Παύλου τὴν σύστασιν ὅπως ἐγκρατεύωνται ἀπὸ συμφώνου, ἵνα σχολάζωσι τῇ προσευχῇ, ἵνα δηλονότι καταγίνωνται εἰς τὴν προσευχὴν καὶ τὰ θεῖα.

Εἶναι καὶ ἄλλα ἔκτακτα περιστατικά, κατὰ τὰ ὁποῖα, ἂν καὶ φαίνονται ἰδιαίτεραι λεπτομέρειαι, αἰσθάνεται ὅμως τὴν ἀνάγκην ὁ ἱερεὺς ἐφημέριος, καὶ εἶναι καλὸν καὶ οἱ εὐλαβεῖς Χριστιανοὶ νὰ γνωρίζουν τί νὰ πράξουν καὶ πῶς νὰ φερθοῦν. Καὶ περὶ τούτων μὲν θ' ἀφιερώσωμεν τὴν ἐφεξῆς διδασκαλίαν. Τί δὲ εἴπαμεν σήμερον, ὅτι ἐπιτρέπουν, ἢ συνιστοῦν, ἢ ἀπαγορεύουν οἱ ἱεροὶ κανόνες καὶ οἱ ἅγιοι Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας ἀναφορικῶς μὲ τὴν ἁγίαν Μετάληψιν; Πρῶτον ἐμάθομεν ὅτι ἡ φιλοστοργία τῆς Ἐκκλησίας δὲν ἀρνεῖται τὸ τελευταῖον *ὁδοιπόριον* εἰς τὰ πνευματικά της τέκνα, ὅταν εὑρίσκωνται εἰς κίνδυνον ν' ἀποθάνουν, ἔστω καὶ ἂν ἁμαρτήσαντα προηγουμένως δὲν εἶχαν προλάβει ἀκόμη νὰ ἐκτελέσουν τὸ ἐπιτίμιόν των, ἢ ἔστω καὶ ἂν δὲν ἦσαν νηστικοί, ἢ καὶ ἂν εἶχαν φάγει ἕνεκα τῆς ἀσθενείας πασχαλινὸν φαγητόν. Ἐμάθαμεν δεύτερον ὅτι ἀπαγορεύεται ἡ ἁγία Μετάδοσις εἰς τοὺς νεκρούς, καὶ κατ' ἀναλογίαν εἰς τοὺς μόλις ἀναπνέοντας καὶ εἰς ἀναισθησίαν εὑρισκομένους. Ἠκούσαμεν τρίτον τὴν σύστασιν των κανόνων περὶ τῆς νηστείας καὶ τῆς ἐγκρατείας παρά τε τοῖς ἱερωμένοις καὶ τοῖς κοσμικοῖς. Εἴθε δὲ καθὼς ἠκούσαμεν καὶ ἐδιδάχθημεν τὰς κανονικὰς ταύτας διατάξεις, καὶ νὰ τὰς ἐφαρμόζωμεν ἀκριβῶς, ὁπόταν πρέπει καὶ ὅπως πρέπει, Κληρικοὶ καὶ λαϊκοὶ πρὸς ὄφελός μας ψυχικόν! Ἀμήν!